

Koulutusloikan askelmerkit

**Analyysi koulutusasteen kehityksestä sekä
koulutustavoitteiden saavuttamisen
edellyttämistä toimista**

**Aapo Hiilamo
Huhtikuu 2026**

Tiivistelmä

Suomi pyrkii nostamaan korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuuden lähelle 50 prosenttia jo vuonna 2030. Analyysin ennustelaskelma osoittaa, että siitä jäädään kauas. Nykykehityksellä korkeakoulutettujen osuus on vain 43 prosenttia vielä vuonna 2040. Kunnianhimoisempi 70 prosentin tavoite näyttää toiveajattelulta. Skenaariolaskelmat osoittavat, että tavoitteisiin voidaan päästä vain vähentämällä koulutuksen eriarvoisuutta. Se vaatii eri toimien yhdistelmää kaikilla koulutustasoilla.

Kirjoittaja

Aapo Hiilamo on yhteiskuntatieteilijä. Hänen tutkimuskohteitaan ovat lapsiperheköyhyys, terveyserot ja väestötiede. Hän on valmistunut väestötieteen tohtoriksi London School of Economics -yliopistosta ja toiminut tutkijana väestötieteeseen erikoistuneessa Max Planck Institute for Demographic Researchissa.

Kalevi Sorsa -säätiön oikeudenmukaisen ekologisen siirtymän tutkimukseen on saatu rahoitusta Palkansaajasäätiöltä, Kuluttajaosuustoiminnan säätiöltä ja Riihi säätiöltä.

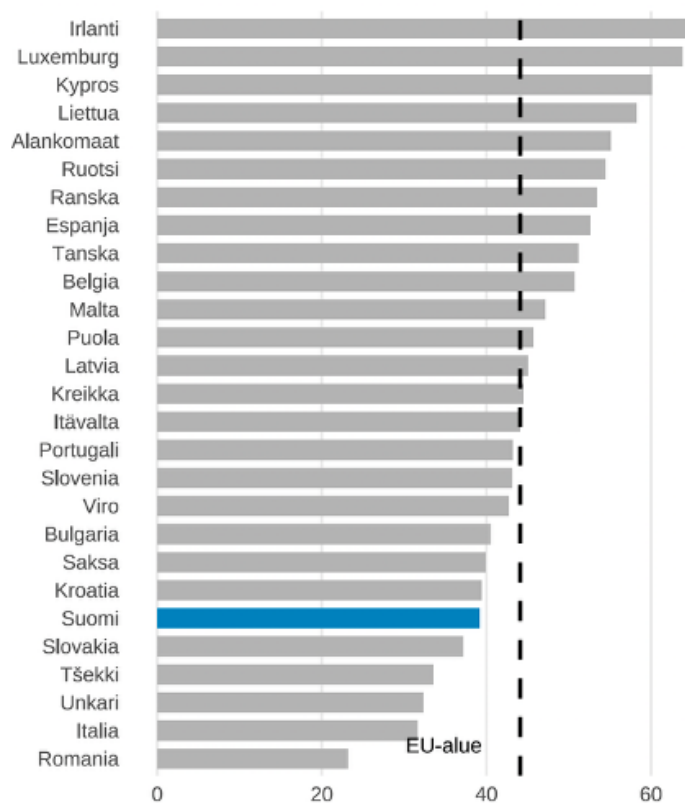
Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
2. Nykyisillä trendeillä koulutustavoitteet jäävät saavuttamatta.....	3
3. Pitkät opiskeluajat eivät selitä matalaa koulutusastetta	4
4. Tasa-arvoa lisäävillä koulutusuudistuksilla voidaan nostaa korkeakoulutettujen osuutta.....	7
5. Näin analyysi tehtiin.....	7

1. Johdanto

Suomalaisen koulutustaso on matalampi kuin muiden Euroopan maiden keskimäärin. [Tuoreimpien vertailukelpoisten tilastojen](#) mukaan 25–34-vuotiaista suomalaisista 39 prosentilla on korkeakoulututkinto, kun EU-maiden keskiarvo on 44 prosenttia (ks. kuvio 1 alla). Ruotsissa osuus on jopa 54 prosenttia.

Kuvio 1. Korkea-asteen suorittaneiden osuus nuorista aikuisista EU-maissa vuonna 2024 (% 25–34-vuotiaista)



Lähde: Eurostat

Kalevi Sorsa -säätiö 

[Euroopan komission koulutustavoitteisiin](#) kuuluu muun muassa nostaa korkeakoulututkinnon suorittaneiden nuorten aikuisten osuus 45 prosenttiin. [Petteri Orpon hallitusohjelmassa](#) tavoitteet ovat kunnianhimoisempia, kun se pyrkii nostamaan korkeakoulutettujen osuuden kohti OECD-maiden kärkeä ja mahdollisimman lähelle 50 prosenttia jo vuoteen 2030 mennessä. Suomessa esimerkiksi [Akavan puheenjohtaja Maria Löfgren ja Suomen pankin pääjohtaja Olli Rehn](#) ovat ehdottaneet korkeakoulutettujen osuuden nostamista jopa 70 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä.

Korkeakoulutus ei yksinään takaa parempaa elämää. Koulutusjärjestelmä ei myöskään luo mekaanisesti talouskasvua. Mutta korkeampi koulutus johtaa keskimäärin korkeampiin tuloihin, työllisyyteen ja pidempään elämään. Korkeakoulutettujen osuuden kasvun toivotaan nostavan tuottavuutta ja [kompensoivan syntyvyyden](#) laskun negatiivisia vaikutuksia talouskasvuun ja julkiseen talouteen.

Korkeakoulutustavoitteeseen pääsemiseksi kaivataan kuitenkin konkreettisempaa suunnitelmaa. Millaisia toimia vaaditaan, kenen koulutusastetta tulisi nostaa ja missä vaiheessa? Vastaan kysymykseen laatimalla ennusteen väestön koulutusrakenteesta vuosille 2026–2040. Arvioin myös, miten erilaiset muutokset vaikuttaisivat koulutusrakenteeseen.

2. Nykyisillä trendeillä koulutustavoitteet jäävät saavuttamatta

Arvioin tulevaa koulutusrakennetta perustuen vuoden 2024 koulutusrakenteeseen, ennakoituun väestökehitykseen sekä vuoden 2023 keskimääräisiin valmistumistodennäköisyyksiin eri koulutustasoilla (ks. osio 5). Laskelmat perustuvat opetus- ja kulttuuriministeriön Vipusen tietopalvelun aineistoihin.

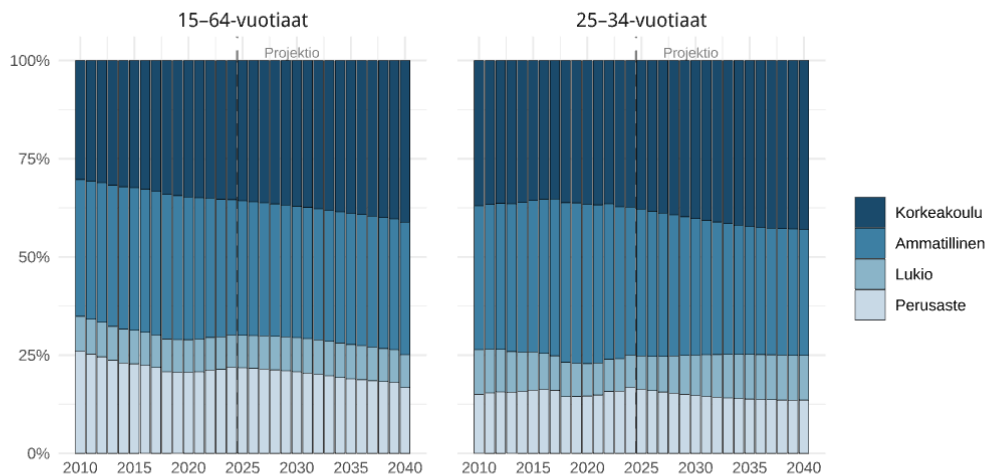
Valmistumistodennäköisyydet kuvaavat, millä todennäköisyydellä tietyn ikäinen ja valitulla koulutustasolla oleva henkilö siirtyy seuraavalle koulutustasolle. Esimerkiksi 18-vuotiaalla ruotsinkielisellä naisella on 59 prosentin todennäköisyys valmistua lukiosta ja 15 prosentin todennäköisyys valmistua ammattikoulusta.

Sovellan valmistumistodennäköisyyksiä vuosi kerrallaan väestöön, joka on jaettu iän, sukupuolen, äidinkielen ja koulutusasteen mukaan. Näin saadaan arvio väestön tulevasta koulutusrakenteesta jokaiselle ennustetulle vuodelle. Todennäköisyyksiä muokkaamalla arvioin mekaanisesti eri toimien vaikutusta tulevaan koulutusrakenteeseen. Laskelmassa oletan, että valmistumistodennäköisyydet säilyvät vuoden 2023 tasolla.

Kuviossa 2 alla on ennuste koulutusrakenteesta 2026–2040 15–64 vuotiaiden ja 25–34 vuotiaiden ikäluokissa. Sen mukaan vuonna 2040 nuorista aikuisista korkeakoulutettuja on 43, ammattikoulutuksen suorittaneita 32, vain lukion suorittaneita 11 ja peruskoulun varassa 13 prosenttia. Vaikka korkeakoulutettujen osuus nuorissa aikuisissa kasvaisi nykyisestä 38 prosentista, korkeat

koulutustavoitteet jäävät nykykehityksellä saavuttamatta. Koko työikäistä väestöä tarkasteltaessa koulutustaso nousee, koska matalammin koulutetut vanhemmat ikäpolvet siirtyvät eläkkeelle.

Kuvio 2. Ennuste koulutusrakenteen kehityksestä vuosille 2026–2040



Lähde: Aapo Hiilamon laskelmat / Aineistolähde: Tilastopalvelu Vipunen (Opetushallitus)

Kalevi Sorsa -säätiö 

Ennusteen lähtötilanne on vuoden 2024 väestön koulutus rakenne. Vasemmanpuoleisen kuvion dataa korjattu 14.4. klo 17:30.

3. Pitkät opiskeluajat eivät selitä matalaa koulutusastetta

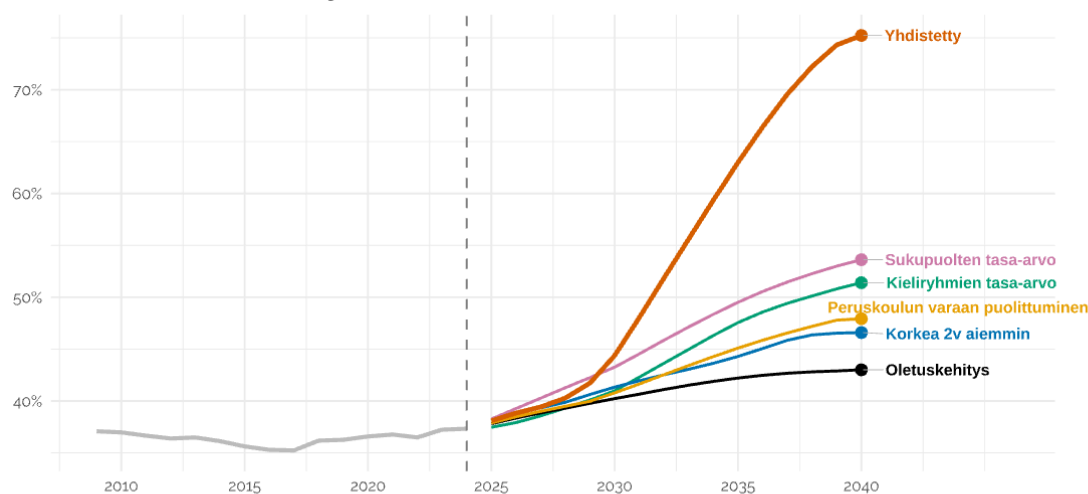
Suomen matalaa korkeakoulutustasoa on selitetty hitaalla valmistumisella. Suomalaiset vastavalmistuneet ovat keskimäärin [OECD-maiden](#) vanhimmasta päästä. Tämä johtuu muun muassa siitä, että Suomessa korkeakouluihin on vaikea päästä ensiyrittämällä. Lisäksi väli vuosina kerrytetään elämäkokemusta ja opintojen ohessa tehdään töitä.

Pidemmät valmistumisajat eivät kuitenkaan ole ratkaisevia koulutusasteen kannalta. Kuviossa 3 alla esitetään vaihtoehtoinen kehityskulku, jossa korkeakoulusta valmistumista aikaistetaan kahdella vuodella. Siirrän siis valmistumistodennäköisyyksiä korkeakoulusta kahdella ikävuodella aikaisemmaksi, mutta en lisää valmistuneiden osuutta. Valmistumisen vauhdittaminen nostaisi korkeakoulutettujen nuorten osuutta 46 prosenttiin perusennusteen 43 prosentista – siis varsin vähän.

Joka kymmenennellä nuorella aikuisella ei ole mitään peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Riski ei kohdistu väestöön tasaisesti vaan perhetaustalla on suuri merkitys. Pienituloisimpien vanhemmilla on [kolminkertainen](#) todennäköisyys jäädä peruskoulun varaan verrattuna suurituloisiin.

Seuraavaksi tutkin, mitä tapahtuisi, jos peruskoulun varaan jäävien osuus puolittuisi. Skenaarion kehitystä kuvataan myös kuviossa 3 ja taulukossa 1. Toimi tasaisi perhetaustasta kumpuavien eroja. Tällä on merkitystä siirtymisessä myös seuraaville koulutusasteille ja siten korkeakoulutustavoitteeseen. Muutos nostaisi korkeakoulutettujen osuuden 48 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä, kun oletetaan, että muut valmistumistodennäköisyydet säilyvät muuttumattomina.

Kuvio 3. Ennuste ja skenaariot korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuuden kehityksestä vuosille 2026–2040 (% 25–34-vuotiaista)



Lähde: Aapo Hiilamon laskelmat / Aineistolähde: Tilastopalvelu Vipunen (Opetushallitus)

Kalevi Sorsa -säätiö

Ennusteen lähtötilanne on vuoden 2024 väestön koulutus rakenne. Kuvion dataa korjattu 16.4. klo 13.30 (yhdistetty-skenaariossa pieni muutos). Skenaarioiden selitteet:

- Oletuskehitys = Kehitys jatkuu nykytilanteen mukaisena (ennusteen nk. perusura).
- Korkea 2v aiemmin = Korkeakoulusta valmistutaan jatkossa kaksi vuotta nopeammin.
- Kieliryhmien tasa-arvo = Muiden kieliryhmien valmistumistodennäköisyys kasvaa ruotsinkielisten tasolle.
- Peruskoulun varaan puolittuminen = Peruskoulun varaan jäävien osuus puolittuu jatkossa.
- Sukupuolten tasa-arvo = Miesten valmistumistodennäköisyys kasvaa naisten tasolle.
- Yhdistetty = Kaikki neljä edeltävää muutosta toteutuvat samanaikaisesti.

Kouluttautumisessa on suuria väestöryhmien välisiä eroja. Tällä hetkellä naisista 60 prosentin odotetaan valmistuvan korkeakouluista, kun miehillä luku on 40 prosenttia. Mikäli miehet alkaisivat tästä vuodesta eteenpäin suorittaa tutkintoja samassa tahdissa naisten kanssa, korkeakoulutettujen osuus nousisi merkittävästi,

eli 54 prosenttiin. Tässä analyysissä en ole huomionnut muun muassa sitä, että koulutusalat ovat eriytyneet sukupuolen mukaan.

Kieliryhmien välillä on myös eroja. Ruotsinkielisistä 59, suomen- tai saamenkielisistä 52 ja muunkielisistä 31 prosenttia suorittaa korkeakoulun. Mikäli koko väestö seuraisi ruotsinkielisten valmistumistodennäköisyyksiä korkeakoulutettujen osuus nousisi 51 prosenttiin.

Kaikkien neljän edellä kuvatun muutoksen yhdistäminen johtaisi koulutusasteen nousuun yli 70 prosenttiin.

Taulukko 1. Ennuste ja skenaariot korkeakoulutettujen nuorten aikuisten osuuden kehityksestä vuosille 2026–2040 (% 25–34-vuotiaista)

Toimi				
	2026	2030	2035	2040
Oletuskehitys (nk. perusura)	38 %	40 %	42 %	43 %
Korkea 2v aiemmin	39 %	41 %	44 %	47 %
Kieliryhmien tasa-arvo	38 %	41 %	48 %	51 %
Perusasteen puolittuminen	38 %	41 %	45 %	48 %
Sukupuolten tasa-arvo	39 %	43 %	49 %	54 %
Yhdistetty	39 %	44 %	63 %	75 %

Ennusteen lähtötilanne on vuoden 2024 väestön koulutus rakenne. Taulukon dataa korjattu 16.4. klo 13.30 (yhdistetty-skenaariossa pieni muutos). Skenaarioiden selitteet:

- Oletuskehitys = Kehitys jatkuu nykytilanteen mukaisena (ennusteen nk. perusura).
- Korkea 2v aiemmin = Korkeakoulusta valmistutaan jatkossa kaksi vuotta nopeammin.
- Kieliryhmien tasa-arvo = Muiden kieliryhmien valmistumistodennäköisyys kasvaa ruotsinkielisten tasolle.
- Perusasteen puolittuminen = Peruskoulun varaan jäävien osuus puolittuu jatkossa.
- Sukupuolten tasa-arvo = Miesten valmistumistodennäköisyys kasvaa naisten tasolle.
- Yhdistetty = Kaikki neljä edeltävää muutosta toteutuvat samanaikaisesti.

4. Tasa-arvoa lisäävillä koulutus uudistuksilla voidaan nostaa korkeakoulutettujen osuutta

Edeltävät laskelmat osoittavat, että koulutuksen tasa-arvon lisääminen voisi samalla nostaa koulutustasoa kohti tavoitteita. Heikommin koulutettujen ryhmien koulutusasteiden kasvattaminen ei tietenkään ole aivan helppoa, mutta siinä on onnistuttu aiemmin. [Peruskoulu-uudistus](#) vähensi perhetaustasta kumpuavia eroja oppimistuloksissa, ja auttoi myös korkeakoulutettujen osuuden kasvattamista.

Tämän analyysin keskeinen viesti on, että korkeakoulutustavoitteen saavuttamiseksi vaaditaan uudistuksia, jotka vähentävät väestöryhmien risteäviä eriarvoisuuksia. Näitä risteäviä eriarvoisuuksia ovat muun muassa kieliryhmien, sukupuolten ja vanhempien sosioekonomisen taustan mukaiset erot. Oppivelvollisuuden nosto olisi ensimmäinen askel, mutta se ei yksinään riitä.

Vaadittavat muutokset ovat kuitenkin niin suuria, ettei nykyisen korkeakoulujärjestelmän hienosäätö eli aloituspaikkojen lisääminen ja avoimet opintoväylät nykyisiin korkeakouluihin yksin riitä. Tämä johtuu siitä, että nykyinen korkeakouluverkko ei tavoita kaikkia väestöryhmiä. Ammattikoulujen ja -korkeakoulujen opinto-ohjauksen sekä yhteisten koulutuskampusten lisääminen helpottaisivat siirtymiä ammatillisesta koulutuksesta korkeakoulutukseen. Lisäksi etenkin heikommin koulussa menestyviin ryhmiin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota jo peruskoulusta lähtien.

5. Näin analyysi tehtiin

Analyysin pohjana ovat opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen aineistot koulutusrakenteesta ja valmistuneiden määrästä aikaisemman koulutuksen mukaan. Analyysin toistamiseen tarvittavat koodit ovat [GitHubissa](#).

Valmistumistodennäköisyydet on laskettu jakamalla valmistuneiden määrä edellisen vuoden koulutusrakenteesta otetulla väestöllä. Koulutus rakenne on laskettu kertomalla vuosi kerrallaan valmistumistodennäköisyydet edellisen vuoden koulutusrakenteeseen ja vanhentamalla väestö vuodella. Koulutustasoina huomioidaan perusaste, ammattitutkinto, lukio ja korkea-aste. Korkea-asteen tutkintoja ovat yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa suoritettut tutkinnot sekä vanhat opistoasteen tutkinnot. Valmistumistodennäköisyydet ovat vuoden 2023 valmistuneista, jotka on suhteutettu vuoden 2022 koulutusrakenteeseen.

Laskelmassa on oletettu kymmenen prosentin kuolleisuuserot koulutusryhmien välillä. Syntymäkohorttien koot ja kuolleisuus on otettu YK:n väestöennusteesta. Laskelmassa on oletettu, että Suomesta ulkomaille muuttavilla ja maahanmuuttajilla on sama koulutusaste kuin maassa olevilla ja, että eri kieliryhmien osuus pysyy muuttumattomana.